

7. utgave

Regnskaps- organisering

Virksomhetsstyring og intern kontroll

Tove-Gunn Moen | Bjørgunn Havstein
Med bidrag av Kent M. E. Kvalvik

Innhold

Forord 9

Kapittel 1 Innledning og sammendrag 11

- 1.1 Innledning 11
- 1.2 Sammendrag 12

Kapittel 2 De formelle rammebetingelsene 17

- 2.1 Lover og forskrifter som er relevante i forbindelse med bokføring og utarbeidelse av regnskap 17
- 2.2 Bokføringsreglene 20
 - 2.2.1 Bokføringslovens formål, prinsipper og struktur 21
 - 2.2.2 Pliktig regnskapsrapportering 24
 - 2.2.3 Spesifikasjoner av pliktig regnskapsrapportering 26
 - 2.2.4 Bokføring 31
 - 2.2.5 Retting av bokførte opplysninger 34
 - 2.2.6 Dokumentasjon av bokførte opplysninger 36
 - 2.2.7 Dokumentasjon av balansen 43
 - 2.2.8 Oppbevaring 43
 - 2.2.9 Øvrige regler 45
- 2.3 Bestemmelser om merverdiavgift 46
 - 2.3.1 Inndeling av omsetningen i avgiftsområder 48
 - 2.3.2 Hovedreglene for avgiftsbehandlingen 48
 - 2.3.3 Skattemelding for merverdiavgift – beregning og betaling 49
 - 2.3.4 Merverdiavgiften og regnskapet 51
 - 2.3.5 Sanksjonsbestemmelser 52
- 2.4 Lønn og krav til arbeidsgiver 52
 - 2.4.1 Generelt om arbeidsgivers plikter 52
 - 2.4.2 Rapportering i a-meldingen 54
 - 2.4.3 Registrering av arbeidsforhold i arbeidstakerregisteret 56

- 2.4.4 Forskuddstrekk – gjennomføring, rapportering og oppbevaring 56
- 2.4.5 Arbeidsgiveravgift 58
- 2.4.6 Betaling av forskuddstrekk og arbeidsgiveravgift 59
- 2.4.7 Avstemminger og krav til regnskapet 59
- 2.4.8 Dokumentasjon til arbeidstaker 60
- 2.4.9 Oppbevaring 61
- 2.4.10 Personallister 61

2.5 Ansvars- sanksjons- og straffebestemmelser 63

- 2.5.1 A-opplysningsloven 63
- 2.5.2 Skattebetalingsloven 63
- 2.5.3 Skatteforvaltningsloven 64

2.6 Generelt om rapportering og levering av oppgaver til det offentlige 65

Kapittel 3 Intern kontroll – behov, formål og ansvar 67

- 3.1 Hva er intern kontroll? 67
- 3.2 Interessentenes behov for intern kontroll 78
- 3.3 Formelle krav til intern kontroll, risikostyring og kontroll over finansiell rapportering 80
 - 3.3.1 Allmennaksjeloven 81
 - 3.3.2 Sarbanes-Oxley Act (SOX) 81
 - 3.3.3 Risikostyringsforskriften 82
- 3.4 Eierstyring og selskapsledelse 85
 - 3.4.1 Ansvar for intern kontroll 85
 - 3.4.2 Styrets forvaltningsansvar 85
 - 3.4.3 Tilsynsansvaret 87
 - 3.4.4 Daglig leders oppgaver 88
 - 3.4.5 Ekstern revisor 89
 - 3.4.6 Corporate Governance 89
 - 3.4.7 Norsk anbefaling om eierstyring og selskapsledelse 90
 - 3.4.8 Redegjørelse for foretaksstyring 91
 - 3.4.9 Redegjørelse om samfunnsansvar 92

INNHold

- 3.5 Økonomisk kriminalitet og misligheter 92
 - 3.5.1 Økonomisk kriminalitet 92
 - 3.5.2 Misligheter 99

Kapittel 4 Komponentene i den interne kontrollen 107

- 4.1 COSO-rapporten - intern kontroll - et integrert rammeverk 107
 - 4.1.1 Bakgrunnen for COSO-rapporten 107
- 4.2 COSO-modellen 108
- 4.3 Komponentene i den interne kontrollen 111
 - 4.3.1 Komponentene og prinsipper 113
- 4.4 Internt kontrollmiljø 114
 - 4.4.1 Prinsipp 1: integritet og etiske verdier 115
 - 4.4.2 Prinsipp 2: uavhengig og engasjert styre 117
 - 4.4.3 Prinsipp 3: organisasjonsstruktur, fullmakter og ansvarsområder 119
 - 4.4.4 Prinsipp 4: personal- og rekrutteringspolitikk 121
 - 4.4.5 Prinsipp 5: ansvarliggjøring 122
 - 4.4.6 Eksterne rammebetingelser 123
 - 4.4.7 Kontrollmiljøet i små og mellomstore foretak 124
- 4.5 Risikovurdering 124
 - 4.5.1 Prinsipp 6: konkrete målsettinger og tilknyttede risikoer 126
 - 4.5.2 Prinsipp 7: identifisering og analyse av risiko 131
 - 4.5.3 Prinsipp 8: vurdering av risiko for misligheter 136
 - 4.5.4 Prinsipp 9: identifisering og vurdering av vesentlige endringer som kan påvirke kontrollsystemet 137
- 4.6 Kontrollaktiviteter 138
 - 4.6.1 Prinsipp 10: valg og utvikling av kontrollaktiviteter 139
 - 4.6.2 Prinsipp 11: valg og utvikling av generelle kontroller tilknyttet teknologi 152
 - 4.6.3 Prinsipp 12: retningslinjer og rutiner for iverksetting av kontrolltiltak 153
- 4.7 Informasjon og kommunikasjon 154
 - 4.7.1 Prinsipp 13: relevant informasjon 154
 - 4.7.2 Prinsipp 14: intern informasjon og kommunikasjon 155
 - 4.7.3 Prinsipp 15: kommunikasjon med eksterne aktører 157
- 4.8 Oppfølging 159
 - 4.8.1 Prinsipp 16: løpende og periodiske evalueringer 159
 - 4.8.2 Prinsipp 17: kommunikasjon av avvik og endringer i kontrollsystemet 162
- 4.9 Risikostyring 163

- 4.9.1 Hva er risikostyring 163
- 4.9.2 COSO ERM - Helhetlig risikostyring 167
- 4.9.3 ISO 31000 - Risikostyring 172

Kapittel 5 Regnskaps- og informasjonssystemet 177

- 5.1 Hva er et forretningssystem? 177
 - 5.1.1 Forretningssystemet 177
 - 5.1.2 Delsystemer og støttesystemer 180
- 5.2 Regnskapssystemet 182
 - 5.2.1 Begrepsavklaring 182
 - 5.2.2 Regnskapssystemets oppgaver og målsettinger 184
 - 5.2.3 Eksterne og interne krav til regnskapssystemet 185
- 5.3 Regnskapssystemets oppbygging 186
- 5.4 Regnskapssystemets koder 189
 - 5.4.1 Ulike koder for forskjellige formål 189
 - 5.4.2 Identifikasjonskoder 190
 - 5.4.3 Tilordningskoder 190
 - 5.4.4 Kontoplan 193
 - 5.4.5 Andre behandlingskoder 195
- 5.5 Lagring av data og informasjon 196
 - 5.5.1 Databaser 196
 - 5.5.2 Tjenester og data i nettskyen («cloud computing») 198
- 5.6 IT-baserte regnskapssystemer - kontroll og sikkerhet 199
 - 5.6.1 Roller og ansvar - kontrollmiljø 199
 - 5.6.2 Informasjonssikkerhet 202
 - 5.6.3 Risikofaktorer og kontroller 205
 - 5.6.4 Generelle kontroller 208
 - 5.6.5 Applikasjonskontroller 212
 - 5.6.6 E-handel 215
- 5.7 Regulatoriske krav 216
 - 5.7.1 IKT-forskriften 216
 - 5.7.2 Personvern 217
- 5.8 Rammeverk og standarder for styring og kontroll av IT 219
 - 5.8.1 Cobit 220
 - 5.8.2 ITIL 221
 - 5.8.3 ISO 27000-serien 222
 - 5.8.4 Nyttige lenker til rammeverk og standarder på Internett 223

Kapittel 6 Regnskapets kvalitetskrav 225

- 6.1 Forventninger til regnskapet 225
- 6.2 Forutsetninger for et pålitelig regnskap - kvalitetskravene 228
- 6.3 Hvordan sikre at kvalitetskravene oppfylles? 231
 - 6.3.1 Inntekter 232

- 6.3.2 Kostnader 233
- 6.3.3 Eiendeler 235
- 6.3.4 Gjeld 236
- 6.3.5 Egenkapital 236
- 6.4 Kvalitetskravene og regnskapsrapporteringen 237

Kapittel 7 Regnskapsrutinene 239

- 7.1 Generelt om regnskapsrutiner 239
 - 7.1.1 Fra aktivitet til regnskapspost 239
 - 7.1.2 Inndeling i regnskapsrutiner 241
- 7.2 Salg av varer og tjenester (kreditsalg) 242
 - 7.2.1 Regnskapsposten(e) og kvalitetskravene 242
 - 7.2.2 Rutinen og kontrolltiltakene 244
 - 7.2.3 Nærmere om salg av tjenester 250
- 7.3 Kontantsalg 252
 - 7.3.1 Regnskapsposten(e) og kvalitetskravene 252
 - 7.3.2 Rutinen og kontrolltiltakene 253
 - 7.3.3 Nettbutikk 256
- 7.4 Kjøp av varer og tjenester 256
 - 7.4.1 Regnskapsposten(e) og kvalitetskravene 256
 - 7.4.2 Rutinen og kontrolltiltakene 257
 - 7.4.3 Kontante kjøp 261
- 7.5 Varelager 262
 - 7.5.1 Regnskapsposten(e) og kvalitetskravene 262
 - 7.5.2 Rutinen og kontrolltiltakene 263
- 7.6 Lønn og lønnsrelaterte poster 265
 - 7.6.1 Regnskapsposten(e) og kvalitetskravene 265
 - 7.6.2 Rutinen og kontrolltiltakene 266
- 7.7 Varige driftsmidler 272
 - 7.7.1 Regnskapsposten(e) og kvalitetskravene 272
 - 7.7.2 Rutinen og kontrolltiltakene 273

Kapittel 8 Bruk av ekstern regnskapsfører 277

- 8.1 Formelle krav til eksterne regnskapsførere 277
- 8.2 Gjennomføring av oppdraget 279
 - 8.2.1 Regnskapsførerloven 281
- 8.3 God regnskapsføringsskikk (GRFS) 282
 - 8.3.1 Innholdet i god regnskapsføringsskikk 283
- 8.4 Praktisk gjennomføring 289
- 8.5 Ekstern kvalitetskontroll 292

Kapittel 9 Årsavslutningen 295

- 9.1 Kontrollhandlinger ved årsavslutningen 295
- 9.2 Balansepostene 297
 - 9.2.1 Lovbestemt krav om dokumentasjon 297
 - 9.2.2 Kontanter og bankinnskudd 298
 - 9.2.3 Kundefordringer 298
 - 9.2.4 Varelager 300
 - 9.2.5 Varige driftsmidler 301
 - 9.2.6 Skyldige feriepengar og offentlig gjeld 302
 - 9.2.7 Leverandørgjeld og annen kortsiktig gjeld 302
 - 9.2.8 Lånegjeld 303
- 9.3 Resultatpostene 303
- 9.4 Årsberetningen 304
- 9.5 Skattemelding mv. 305

Løsninger til test deg selv-spørsmålene 307

Litteraturliste 315

Nyttige Internett-adresser 315

Stikkordregister 317